

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
Περιβάλλοντος και Πολιτισμού

Ιερός Ναός
Αγίου Νικολάου
«στης Μαρούλαινας»
Καστάνια Μάνης

Φωτ. 1 & 2: Η Δυτική πρόσοψη του ναού πριν και μετά τις εργασίες αποκατάστασης.

Ο Άγιος Νικόλαος «στης Μαρούλαινας» είναι ένας από τους μικρότερους σταυρεπίστεγους ναούς της Πελοποννήσου. Κτίστηκε λίγο μετά τα μέσα του 13ου αιώνα χωρίς ιδιαίτερη εκζήτηση, με μικρούς λίθους, συνδετικό ασβεστοκονίαμα και μικρά τεμάχια πλίνθων στους αρμούς.

Οι τοιχογραφίες στο εσωτερικό του ναού ανήκουν, στο μεγαλύτερο μέρος τους, σε μία ενιαία φάση και χρονολογούνται βάσει τεχνοτροπικών και εικονογραφικών κριτηρίων προς τα τέλη του 13ου αιώνα. Περιλαμβάνουν παραστάσεις από τις κυριότερες γιορτές του Δωδεκαόρτου και έναν εκτενή κύκλο με σκηνές από τον βίο του Αγίου Νικολάου. Στην κατώτερη ζώνη έχουν ιστορηθεί η Δέηση, μορφές ολόσωμων αγίων και η προσκυνηματική παράσταση του επώνυμου Αγίου Νικολάου. Η κύρια φάση τοιχογράφησης του ναού, έργο επαρχιακό, αποδίδεται σε δύο ζωγράφους. Ο απόηχος των σύγχρονων καλλιτεχνικών εξελίξεων στα μεγάλα αστικά κέντρα της εποχής αλλά και η επίδραση της δυτικής τέχνης ανιχνεύονται μόνο σε ορισμένα παραπληρωματικά εικονογραφικά θέματα. Το κτιστό τέμπλο κατασκευάστηκε και τοιχογραφήθηκε σε μεταγενέστερη εποχή.

Το μνημείο αποκαταστάθηκε κατά τα έτη 2010 και 2011 υπό την εποπτεία της 26ης Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων. Το έργο χρηματοδοτήθηκε από τους Θανάση και Μαρίνα Μαρτίνου, με δωρεά τους προς το Συμβούλιο Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς (ΣΑΚ) της ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ Περιβάλλοντος & Πολιτισμού. Ο αρχιτέκτων Ιωσήφ Ευφραιμίδης επέβλεψε τις εργασίες αποκατάστασης, ενώ η συντηρήτρια Θεοδώρα Αντωνοπούλου πραγματοποίησε την συντήρηση των τοιχογραφιών.

Φωτό. 1 & 2: Σκηνή Δέησης, νότιος τοίχος (λεπτομέρεια) πριν και μετά τις εργασίες αποκατάστασης.
Φωτό. 3: Τοιχογραφία στο νότιο τύμπανο του ναού μετά την αποκατάσταση.

Το έργο υποστήριξαν η 26η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων με υλικοτεχνικό εξοπλισμό, κάτοικοι της Καστανίας, κάτοικοι της Λαγγάδας με δωρεά κεραμίδων και φιλοξενίας, και ο Δημήτρης Βαμβακάρης με την δωρεά της ξύλινης θύρας. Ανάδοχος για τις εργασίες κατασκευής ήταν η Κωνσταντίνα Μελιγαλιώτη.

Για την αποκατάσταση του μνημείου έγιναν οι παρακάτω εργασίες: στερέωση και καθαρισμός των τοιχογραφιών· αποκατάσταση της στέγης με αποξήλωση της πλάκας σκυροδέματος, στερέωση των θόλων, επαναφορά των αρχικών κλίσεων και τοποθέτηση παλαιών χειροποίητων κεραμιδιών· αποξήλωση δαπέδου τσιμεντοκονίας στο εσωτερικό του ναού και κατασκευή νέου δαπέδου· καθαρισμός των αρμών και της τοιχοποιίας· εφαρμογή ενεμάτων φυσικής ροής με φυσική υδραυλική άσβεστο NHL5· αρμολόγηση αργολιθοδομής με διατήρηση ιχνών από παλαιότερα κονιαμάτα· συμπλήρωση κεραμοπλαστικών στοιχείων με νέα χειροποίητα από κονίαμα· κατασκευή και τοποθέτηση ξύλινης θύρας· διαμόρφωση του περιβάλλοντος χώρου με αφαίρεση επεμβάσεων από μπετόν, αποστράγγιση ομβρίων υδάτων, αποκατάσταση των λιθόστρωτων καλντεριμιών και ανάδειξη του φυσικού εδάφους. Όλα τα χρήσιμα υλικά ανακυκλώθηκαν.

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ Περιβάλλοντος & Πολιτισμού – σωματείο μη κερδοσκοπικό, μη κυβερνητικό – αγωνίζεται από το 1972 για την διάσωση της πολιτιστικής κληρονομιάς (ιστορικής, καλλιτεχνικής και αρχιτεκτονικής), την προστασία των οικοσυστημάτων και της οικολογικής ισορροπίας και για την προώθηση της αειφόρου χρήσης των φυσικών και ενεργειακών πόρων της χώρας.

Οι κύριες δράσεις της ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ περιλαμβάνουν οργανωμένες παρεμβάσεις για τη διάσωση μνημείων σε συνδυασμό με τη συστηματική αναζήτηση χορηγιών για αναστηλώσεις, την υποβολή προτάσεων σχετικών με την χωροταξία, την περιβαλλοντική φορολογία, την ενέργεια και τις μεταφορές, τη συμμετοχή σε διαχειριστικά και ερευνητικά προγράμματα, την προώθηση θεμάτων που αφορούν στην εφαρμογή Κοινοτικών Οδηγιών και Διεθνών Συμβάσεων στην Ελλάδα, τη συμμετοχή στο έργο Φορέων Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών, τη διεξαγωγή ερευνών για την ευαισθητοποίηση των πολιτών κ.α.

Παράλληλα, η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ δραστηριοποιείται στον τομέα των εκδόσεων, οργανώνει και διεξάγει συνέδρια, σειρές μαθημάτων, προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, δράσεις ευαισθητοποίησης του κοινού ενώ μετέχει ενεργά σε Ευρωπαϊκούς και διεθνείς φορείς περιβάλλοντος, όπως η EUROPA NOSTRA και το Ευρωπαϊκό Γραφείο Περιβάλλοντος.

Στα 40 χρόνια δράσης της η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ έδωσε πολλές μάχες. Στους μεγάλους αγώνες που στέφθηκαν με επιτυχία συγκαταλέγονται η ίδρυση του θαλάσσιου πάρκου Αλοννήσου, η διάσωση της Πλάκας – ένας αγώνας που συνεχίζεται – του τοπίου των Δελφών, του Νότιου Σαρωνικού, της Πύλου, των Πρεσπών, τμήματος του Μαραθώνα, παραδοσιακών οικισμών όπως της Ύδρας και πολλών Αιγαίοπελαγίτικων νησιών. Παράλληλα, δεκάδες μνημεία σε όλη τη χώρα διασώθηκαν από την κατεδάφιση, την ερήμωση, την εγκατάλειψη. Και όλα αυτά χάρη στη συνδρομή και συνεργασία χορηγών, επιστημόνων, εθελοντών, μελών και φίλων μας.

Τα τελευταία χρόνια, με την σημαντική δουλειά του Παραρτήματος Θεσσαλονίκης, των Τοπικών Επιτροπών και την εγγραφή χιλιάδων φίλων, έχει δημιουργηθεί ένα πλέγμα επικοινωνίας σε όλη τη χώρα που έχει δώσει νέα πνοή και ώθηση στις δράσεις και το έργο της ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ Περιβάλλοντος & Πολιτισμού.

Η αποκατάσταση του Ι.Ν. Αγίου Νικολάου «στης Μαρούλαινας»
πραγματοποιήθηκε με την ευγενική χορηγία
των **Θανάση & Μαρίας Μαρτίνου**

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
Περιβάλλοντος και Πολιτισμού

Τριπόδων 28, 105 58 Αθήνα
Τηλ: 210 32 25 245 Fax: 210 32 25 240
Email: elet@ellinikietairia.gr

www.ellet.gr